SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1104

av Ida Karkiainen (S)

Rätten till ledsagning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den kommunala insatsen ledsagning bör ses över och att aktuell lagstiftning bör reformeras för att stå i överensstämmelse med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt det nationella målet för funktionshinderspolitiken, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Ledsagarservice är avgörande för att personer med synnedsättning ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv. Idag nekas många synskadade ledsagning – även de som haft insatsen i flera år. Resultatet är ökad isolering, försämrad hälsa och kraftigt begränsad livskvalitet.

När LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, antogs 1993 var grav synnedsättning ett skäl till stöd enligt lagen. Denna rätt har successivt urholkats så att blinda och gravt synskadade numera regelmässigt nekas ledsagarservice av sin hemkommun. Även personer som har haft insatsen under många år får sin rättighet omprövad och indragen. Kommuner har genom att driva en rad rättsfall fått till stånd en omtolkning av lagen, så att synskadade numera inte längre anses tillhöra personkretsen för LSS. Personer med synnedsättning hänvisas istället till att söka bistånd inom ramen för socialtjänstlagen, SoL, där stödet är begränsat och ofta avgiftsbelagt.

Synskadades Riksförbund är en aktör som har uppmärksammat utvecklingen de senaste åren. Förbundet skriver att statistiken är tydlig: Ledsagarservice enligt LSS har minskat kraftigt under hela 2000-talet, men vi har aldrig sett motsvarande ökning av ledsagning enligt SoL. De senaste åren har, tvärtom, även SoL-ledsagningen minskat. Detta beror på att lagstiftningen har urholkats. Domstolar på alla nivåer går på kommunernas linje och därmed har vi synskadade succesivt berövats rörelsefriheten.

Konsekvensen är att varken LSS eller SoL i dag erbjuder ett fungerande ledsagarstöd. Synskadade riskerar att nekas hjälp med vardagliga aktiviteter som att handla, promenera eller följa barn till lekplatsen. Det innebär att vi inte heller kan leva upp till det nationella mål för funktionshinderspolitiken som riksdagen har bestämt. FN:s övervakningskommitté för funktionsrättskonventionen (CRPD) har därför riktat skarp kritik mot Sverige. Kommittén konstaterar att stödet är otillräckligt och uppmanar Sverige att säkerställa rätt till ledsagning för alla med synnedsättning – som en förutsättning för jämlikt deltagande i samhällslivet.

Socialstyrelsens rapport ”Förändringar av ledsagning över tid” (2023) bekräftar problemen och föreslår att ledsagning bör regleras i en särskild lag. Det är över två år sedan rapporten landade på regeringens bord, men ännu har inga åtgärder vidtagits. Regeringen bör snarast utreda hur rätten till ledsagning kan reformeras i syfte att:

- Göra ledsagning till en laglig rättighet,
- Säkerställa likvärdig tillgång i hela landet,
- Vara kostnadsfri för den enskilde,
- Ge rätt till ledsagning utifrån individens behov.

I juni 2024 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande till regeringen om att se över förutsättningarna för avgiftsfri ledsagning för personer med synnedsättning och om att reglera insatsen i en särskild lag. Tidöregeringen har ännu inte agerat för att tillmötesgå tillkännagivandet och uttryckt att frågan inte har kunnat prioriteras. Det är angeläget att en ny regering prioriterar frågan.

Ida Karkiainen (S)